

Повсякденні дитячі клуби вбудовано-прибудовані до житлових та громадських будинків

Загреба О. В.

«НДІпроектреконструкція», Київський філіал, м. Київ

Психологи і педагоги стверджують, що погана архітектура, неорганізоване дозвілля в житловому середовищі - одні з передумов дитячої злочинності, відчуження від середовища, егоїзму і черствості по відношенню до людей, падіння рівня культурності підростаючого покоління. Один із варіантів вирішення цієї державної проблеми – це створення повсякденних дитячих клубів. В даній статті розглядаються клуби вбудовано-прибудовані до житлових та громадських будинків.

Закладам дозвілля дітей у вбудовано-прибудованих об'ємах будівель властиві принципи особливості в силу взаємопов'язання з житловою і обслуговуючою функціями, залежності від характеристик існуючих будівель.

Сусідством з житлом диктується камерний характер дозвільного закладу. Необхідно враховувати, що частіше за все контингент дозвільного закладу складається з мешканців найближчих будинків зі стійкими сусідськими відносинами, заклади дозвілля дітей можуть ставати складовими закладів дозвілля, розрахованих на всі чи декілька вікових груп. Радіус обслуговування в цих умовах може зменшуватись до 200-250 метрів. Загальноміські і районні об'єкти не можуть замінити наближених до житла, діяльність яких спрямована на більш поширені і масові види дозвілля і творчості і не дублюється в закладах вищих рівнів. Наближені до житла заклади характеризуються більш вільними, нерегламентованими формами організації дозвілля, самостійністю, самообслуговуванням. Вбудовані в житлові будинки заклади

служують доповненням до центрів вищих рівнів, проте не можна недооцінювати роль подібних закладів у підвищенні соціальної активності населення і у вихованні дітей. При проектуванні їх вкрай необхідно враховувати конкретні місцеві умови: архітектурні, містобудівні, соціально-демографічні, вподобання і схильності мешканців тощо.

У вбудовано-прибудованих до житлових будинків закладах дозвілля дітей є свої переваги: розміщення в незручних для житла перших поверхах будинків; менші будівельні та експлуатаційні витрати в порівнянні з окремо розташованими закладами, економія витрат на інженерне обладнання і на благоустрій території; економія території, скорочення кількості будівель, максимальне наближення до населення, до місць дитячих ігор на прибудинкових територіях, важлива роль в архітектурному оформленні будівель. Проте у цьому варіанті є також проблеми і недоліки: шум, що заважає мешканцям; активність сторонніх дітей (і дорослих) поблизу будинку; конструктивні архітектурно-планувальні, а іноді функціональні обмеження в організації дозвільної функції характеристиками житлового будинку.

Як правило дрібні приміщення вбудовуються в житловий будинок, а зальні — прибудовуються. При прибудові до торця будинку легше вирішуються питання шумозахисту.

Інші особливості можуть з'являтися при безпосередній близькості закладів обслуговування (вбудованих, прибудованих, вбудовано-прибудованих до житлових будинків або, у разі можливості об'єднання окремо розташованих об'єктів, вставкою з житловим будинком) або при розміщенні закладу дозвілля дітей в структурі будівлі закладу обслуговування. Справа в тому, що заклади обслуговування в п'ятиповерховій забудові перших масових серій побудовані за типовими проектами того періоду, коли були відсутні показники потреби в приміщеннях для клубної і спортивної діяльності в мікрорайонах. Результати досліджень показали, що відсутність дозвільних функцій в зонах громадської активності знижує їх функціональне завантаження і, відповідно, соціокультурну значущість. Тому, наприклад, реорганізуються пішохідні торговельні зони, бо з'ясовано, що самих тільки торговельних функцій недостатньо для їхнього нормального функціонального завантаження. До складу торговельних підприємств вводяться ігрові кімнати, комп'ютерні зали, відео- та Інтернеткафе, універсальні спортзали, фітнесцентри, зали гральних автоматів, влаштовуються місця спілкування і відпочинку. Таким чином мікрорайонні центри обслуговування доцільно реорганізувати в інтегровані структури по комплексному наближеному до житла обслуговуванню. Це сприяє не тільки зростанню функціонального завантаження закладів торговельно-побутового обслуговування, а й підвищенню соціальної активності населення, задоволенню великої частини потреб без значних витрат часу на пересування, сприяє вирішенню проблем кризи спілкування городян, відчуженості від урбанізованого середовища. В цьому випадку доцільна інтеграція різних функцій. Наприклад, кафе чи бар може,

залишаючись самостійним закладом обслуговування, об'ємно-просторово об'єднуватись з закладом дозвілля, брати на себе певні дозвільні функції, такі як показ відеофільмів, мультфільмів для дітей, естрадних програм для юнацтва, розваги, спілкування тощо. Як правило, головна мета відвідання закладів громадського харчування — не їжа, а відпочинок. Так само можуть виникати спільні інтереси у магазинів і клубів однієї спрямованості.

Композиційні схеми громадських центрів за рекомендаціями ЦНДІЕП навчальних будівель можуть бути такі:

- протяжна лінійна композиція вздовж магістралі формується єдиною кооперованою будівлею або смугою будівель, майданчиків, проходів в глибину мікрорайону;
- композиція типу «Пасаж» у вигляді пішохідної вулиці від магістралі до озелененої території мікрорайону утворюється 1-, 2-поверховими компактними будівлями-блоками або житловими будинками з блоками обслуговування;
- композиція навкруги майданчика, курдонера або внутрішнього подвір'я, які грають роль відкритого вестибюля для відвідувачів;
- композиція компактного об'єму утворюється групою закладів з сумісним використанням деяких приміщень [1].

На цій основі утворюються простори, що розвиваються фронтально, в глибину, концентрично і вільно.

В громадському центрі для декількох закладів передбачаються спільні однорідні приміщення, а також універсальне використання ряду приміщень. Глядацький зал може трансформуватись в спортивний, танцювальний або розділяти перегородками на декілька приміщень для різних одночасних заходів. Можуть об'єднуватись універсальний зал, кафе, бар, або універсальний зал, фойє і гардероб, або клубні кімнати, приміщення громадських організацій і бібліотека. Суміжне розміщення залів дозволяє об'єднувати їх, змінювати розміри і конфігурації за допомогою перегородок.

Принцип гнучкого планування доцільно використовувати і для гурткових кімнат, бо заняття одного гуртка в середньому проходять не більше 2-4 разів на тиждень, а решту часу приміщення вільне. Слід використовувати приміщення різними гуртками, або засобами трансформації об'єднувати суміжні приміщення для різних форм гурткової роботи. Суміщення даних приміщень слід виконувати за характером діяльності, і в разі їх різномірності передбачати трансформацію за допомогою розсувних перегородок і меблів, що можуть убиратись [1].

Загальні форми пристосування матеріально-просторової структури (мається на увазі частина будівлі, ціла будівля, або група будівель) під нову функцію такі — адаптація до нової функції без зміни габаритів і планування будівлі, перепланування без зміни габаритів будівлі, просторове збільшення і пристосування існуючої будівлі

з внутрішнім переплануванням, будівництво нового об'єкту на місці знесених будівель або на резервах території (таблиця 1).

Таблиця 1. Пристосування матеріально-просторової структури (частина будівлі, будівля або група будівель і простір між ними) під функцію дозвілля

№ п/п	Принцип реконструкції	Зміни матеріально-просторових структур
1	Адаптація	Зміна функції без зміни планувального рішення
2	Зміна планування	Часткове перепланування
		Повне перепланування
3	Розширення	Надбудова
		Прибудова
		Використання підземного простору
		Забудова простору між будівлями
4	Реконструкція середовища	Часткове знесення і нове будівництво

Існує залежність об'ємно-просторового і образного рішення закладу дозвілля дітей від взаємного розташування будинків, житла і обслуговування, і розташування закладу в середині житлової забудови чи вздовж магістралі. Так, всередині забудови заклад матиме затишний, домашній вигляд, а на магістралі — респектабельний, презентативний.

Розглянемо типові варіанти ситуацій і варіанти рішення.

Рішення по вертикалі можуть бути такі:

1. В одному рівні, чи в одному рівні зі входом з іншого:
 - перший поверх житлового будинку;
 - другий поверх над вбудовано-прибудованим закладом обслуговування, зі входом по прибудованих сходах або з торговельного залу;
 - підвал з вбудованим чи прибудованим входом.
2. Двох- чи трьохрівневий варіант, коли жоден із рівнів не обмежується вхідною групою приміщень.
3. Варіант багаторівневий — вставка між будинками чи прибудова до торця на всю висоту будинку.

Рішення по горизонталі можуть бути такі:

1. Об'єднання вставкою кількох будинків в середині забудови.
2. Об'єднання торців будинків вздовж магістралей.
3. Вбудована чи прибудована смуга.
4. Малий вбудований об'єкт з виразним входом.

Прибудова до торців може бути різновидом нового будівництва, різновидом прибудови до фасаду (розширення у повздовжньому напрямку), варіантом вставки між двома будинками. Прибудова може бути лише до першого поверху або до кількох нижніх поверхів, з використанням підземного простору (прибудова підвального чи цокольного поверху) об'єднано з іншими поверхами чи без них.

Прибудова до фасадної частини дає можливість розширення, зміни вигляду і можливість кращого врахування кліматичних умов, про яку в нас не дуже замислюються. Справа в тому, що наша архітектура не повністю пристосована до наших кліматичних умов: влітку нещадне сонце розпарює асфальтові тротуари, не завжди затінені деревами і дуже рідко затінені навісами, круглий рік час від часу пішоходи марно шукають порятунку від атмосферних опадів, інколи неочікуваних і зараз прийнятих в нас за шкідливі через екологічну обстановку. Є думка, що створення галерей над тротуарами чи частиною їхньої ширини, як це робиться у більш південних широтах, буде доцільним і у нас. Такі галереї сприятимуть відвідуванню закладів обслуговування, наближаючи пішоходів до входів, створюватимуть перехідні зони з інформаційним, естетичним чи іншим навантаженням. Прибудова до фасадної частини також може бути багаторівнева, якщо дозволяють умови розташування. Можна розрізнити прибудови за шириною в поперековому напрямку: прибудови вітрин, частини до вбудованого приміщення, прибудови нового приміщення. Це має значення для умов освітлення і інсоляції внутрішніх приміщень, для зв'язку їх із зовнішнім середовищем.

Прибудова, як жоден інший варіант реконструкції окремого будинку, може змінювати його емоційну характеристику: парадність, більш доцільна для вулиць; камерність — для житлових просторів; більш складні характеристики територій перехідного статусу. Поєднання архітектури фасаду з геопластиком, з малими формами, загалом з благоустроєм може сприяє покращенню естетики середовища.

Використання підземного простору, приєднання підвальних та цокольних приміщень - варіант привабливий саме своєю особливою актуальністю в екологічно нестабільних зонах. Підземні приміщення можуть бути підбудованими і прибудованими. Додаткові входи через підземний рівень — метро, підземні переходи, підземні автостоянки, тощо сприятимуть збільшенню кількості відвідувачів та економії часу громадян.

Потрібно додати, що використання підземного простору дає можливість організувати процеси, які не можуть розташовуватись у безпосередньому сусідстві з житлом через шум, вібрації або інші супутні недоліки.

Велика номенклатура приміщень і закладів, що можуть розташовуватись у підземному просторі, можливість збагатити архітектурне рішення, підвищити щільність забудови, «зекономити» вільні наземні території — все це переваги використання підземного простору у ході реконструкції забудови.

Внутрішнє перепланування дуже сильно залежить від конкретних умов, вимог, можливостей об'єкту. Можна тільки відзначити поширені тенденції - збільшення кількості функцій, послуг, зменшення масштабу об'єктів, осучаснення оформлення і рішень внутрішнього простору. Через те, що цей поширений варіант потребує більш диференційованого конкретного підходу, ми не будемо докладно його розглядати у даній роботі.

Зазначимо, що певного перепланування потребує кожен варіант реконструкції. Комплексна реконструкція декількох будинків має більше можливостей використання простору, покращення середовища, тощо у порівнянні з реконструкцією окремого будинку. Цей варіант використовується у разі прибудови до фасадів кількох будинків, що стоять на одній лінії, дає можливість зміни фасаду цілої вулиці, повної організації нового композиційного рішення її розгортки, організації лінійного центру обслуговування більш високого рівня, зміни функції і містобудівного значення вулиці (чи зони) в цілому.

Потрібно відзначити, що в житловій забудові можуть бути розташовані клуби районного і міського рівнів, і, як правило, теж потребують модернізації. На їх базі також можна вдосконалювати організацію дозвілля дітей. Архітектурні засоби розвитку об'ємно-просторової структури існуючих будівель клубів при модернізації такі:

- розрідження — перепланування всередині існуючої будівлі, організація універсального комунікаційного простору за рахунок часткової заміни несучих стін каркасом;
- розвиток по вертикалі — надбудова, використання прилеглого підземного простору;
- приєднання — використання будівель розташованих в безпосередній близькості до об'єкту модернізації, зі збереженням історичної забудови;
- перекриття зовнішнього простору — внутрішніх двориків тощо;
- пасаж — розвиток об'єкта шляхом утворення пасажу прилеглого до клубної будівлі;
- відкритий простір — використання прилеглих відкритих просторів для організацій сезонних майданчиків [2].

Запропоновані засоби відповідають загальним вимогам до клубних будівель, головна з яких — забезпечення мобільності структури. В процесі модернізації це досягається використанням вільного планування і трансформації огорожуючих конструкцій, проектуванням багатофункціональних і універсальних приміщень, організацією універсальних комунікаційних просторів і рекреаційних зон. Основний критерій оцінки результатів модернізації — соціальний.

Перелік посилань

1. **Рекомендации по проектированию общественных центров микрорайонов.** — М.: ЦНИИЭП учебных зданий. — 1986.
2. **Еханина Е. Г.** Принципы модернизации функционально-пространственной структуры клубных зданий: Автореф. дис... канд. арх.: 18.00.02, — М., — 1990. — 26 с.

Отримано 30.03.05